

NOTO'LIQ OILALARNING SHAKLLANISH OMILLARI VA ULARNING JAMIYATDAGI O'RNI

Abduqodirova Malohat

Fathullayeva Ruxshona

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti pedagogika talim

Yonalishi talabalari

Anotatsiya: *Mazkur maqolada noto'liq oilalarning shakllanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar, jumladan ajralishlar, migratsiya, ijtimoiy-iqtisodiy qiyinchiliklar hamda demografik jarayonlar tahlil qilinadi. Shuningdek, noto'liq oilalarning jamiyatdagi o'rni, ularning ijtimoiy barqarorlikka ta'siri va bunday oilalarda tarbiyalanayotgan bolalarning rivojlanish xususiyatlari yoritiladi. Muallif tomonidan noto'liq oilalarni qo'llab-quvvatlash zarurati hamda ijtimoiy-pedagogik yondashuvlar asosida ularni muhofaza qilish masalalari muhokama etiladi. Maqolada mazkur oilalar bilan ishlashning samarali yo'llari va ularning jamiyatdagi rolini mustahkamlash bo'yicha takliflar berilgan.*

Kalit so'zlar: *noto'liq oila, ajralish, migratsiya, ijtimoiy muhit, bola tarbiyasi, ijtimoiylashuv, ijtimoiy pedagogika, oila instituti, psixologik rivojlanish, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash*

Abstract: *This article analyzes the main factors influencing the formation of dysfunctional families, including divorces, migration, socio-economic difficulties and demographic processes. It also highlights the role of dysfunctional families in society, their impact on social stability and the development characteristics of children raised in such families. The author discusses the need to support dysfunctional families and issues of their protection based on socio-pedagogical approaches. The article provides proposals for effective ways of working with these families and strengthening their role in society.*

Keywords: *incomplete family, divorce, migration, social environment, child rearing, socialization, social pedagogy, family institution, psychological development, social support*

Аннотация: *В данной статье анализируются основные факторы, влияющие на формирование дисфункциональных семей, включая разводы, миграцию, социально-экономические трудности и демографические процессы. Также освещается роль дисфункциональных семей в обществе, их влияние на социальную стабильность и особенности развития детей, воспитываемых в таких семьях. Автор обсуждает необходимость поддержки дисфункциональных семей и вопросы их защиты на основе социально-педагогических подходов. В статье предлагаются эффективные способы работы с такими семьями и укрепления их роли в обществе.*

Ключевые слова: *неполная семья, развод, миграция, социальная среда, воспитание детей, социализация, социальная педагогика, институт семьи, психологическое развитие, социальная поддержка*

Kirish qismi

Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri bo'lib, unda insonning dastlabki tarbiyasi, dunyoqarashi va shaxs sifatida shakllanishi yuz beradi. Sog'lom va barqaror oila muhitida voyaga yetgan farzandlar jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'sha oladi. Biroq zamonaviy jamiyatda turli ijtimoiy, iqtisodiy va demografik omillar ta'sirida noto'liq oilalar soni ortib bormoqda. Bu holat esa oila institutining an'anaviy shakliga o'z ta'sirini ko'rsatmoqda.

Noto'liq oilalar — ota yoki onaning yo'qligi sababli shakllangan oilalar bo'lib, ularning yuzaga kelishiga ajralishlar, migratsiya, beva qolish yoki boshqa ijtimoiy sabablar turtki bo'ladi. Bunday oilalarda bolalarning tarbiyasi, psixologik holati va ijtimoiylashuvi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'ladi. Shu bois noto'liq oilalarni o'rganish, ularning muammolarini aniqlash va samarali yechimlar ishlab chiqish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi noto'liq oilalarning shakllanish omillarini tahlil qilish hamda ularning jamiyatdagi o'rnini yoritishdan iborat. Shuningdek, bunday oilalarda voyaga yetayotgan bolalarning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularni qo'llab-quvvatlashning ijtimoiy-pedagogik yo'llarini ko'rsatish ko'zda tutiladi.

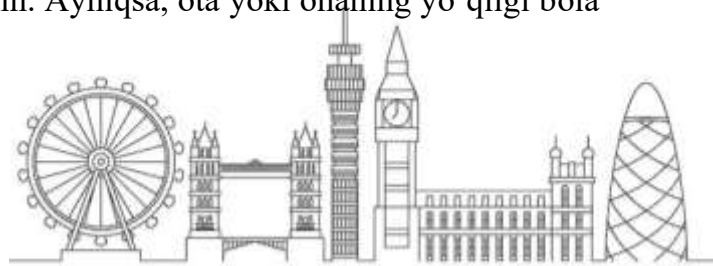
Asosiy qism

Noto'liq oilalarning shakllanishi turli omillar bilan bog'liq bo'lib, ular ijtimoiy, iqtisodiy va demografik jarayonlar ta'sirida yuzaga keladi. Eng avvalo, ajralishlar noto'liq oilalarning paydo bo'lishidagi asosiy omillardan biridir. Oiladagi kelishmovchiliklar, o'zaro tushunmovchilik, iqtisodiy muammolar yoki psixologik nomutanosiblik natijasida er-xotin o'rtasidagi munosabatlar buzilib, natijada oila parchalanadi. Bu esa ko'pincha bolalarning faqat bir ota-ona qo'lida tarbiyalanishiga olib keladi.

Shuningdek, migratsiya jarayonlari ham noto'liq oilalarning shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Mehnat migratsiyasi tufayli ota yoki onaning uzoq muddat oiladan uzoqda bo'lishi bolalarning tarbiyasida bo'shliq yuzaga keltiradi. Bunday holatlarda oila formal jihatdan saqlanib qolgan bo'lsa-da, amalda noto'liq oila sifatida faoliyat yuritadi.

Yana bir muhim omil — beva qolish holatidir. Turmush o'rtog'ining vafoti natijasida oila tarkibi o'zgaradi va barcha mas'uliyat bir ota yoki ona zimmasiga tushadi. Bu esa nafaqat moddiy, balki psixologik jihatdan ham murakkab vaziyatni yuzaga keltiradi. Bundan tashqari, ayrim hollarda nikohsiz tug'ilgan bolalar ham noto'liq oilalar tarkibiga kiradi.

Noto'liq oilalarda tarbiyalanayotgan bolalarning rivojlanishi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bunday oilalarda bolalar ko'pincha mehr va e'tibor yetishmasligini his etishi, psixologik noqulayliklarga duch kelishi mumkin. Ayniqsa, ota yoki onaning yo'qligi bola

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

shaxsining shakllanishiga ta'sir etadi. Shu sababli bunday oilalarda ijtimoiy-pedagogik yordam va psixologik qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Jamiyatda noto'liq oilalarning o'rnini ham muhimdir. Ular jamiyatning ajralmas qismi bo'lib, ularga nisbatan ijtimoiy himoya va qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish zarur. Davlat va nodavlat tashkilotlar tomonidan bunday oilalarga moddiy yordam ko'rsatish, bolalar tarbiyasi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, psixologik xizmatlarni yo'lga qo'yish muhim vazifalardan hisoblanadi.

Noto'liq oilalarning shakllanishi murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, ularning jamiyatdagi o'rnini mustahkamlash hamda bunday oilalarda voyaga yetayotgan bolalarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash dolzarb masalalardan biridir.

Noto'liq oilalarning shakllanish omillarini chuqurroq tahlil qilganda, ularning kelib chiqishida ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlik ham muhim rol o'ynashi ayon bo'ladi. Moddiy yetishmovchilik, ishsizlik yoki barqaror daromad manbaining yo'qligi oilada ziddiyatlarni kuchaytiradi va natijada ajralish ehtimolini oshiradi. Ayniqsa, iqtisodiy bosim ostida qolgan oilalarda stress darajasi ortib, bu holat oila barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Bundan tashqari, zamonaviy jamiyatda qadriyatlarining o'zgarishi ham noto'liq oilalar sonining ortishiga sabab bo'lmoqda. Individualizmning kuchayishi, shaxsiy erkinlikka intilish, oilaviy majburiyatlarga bo'lgan munosabatning o'zgarishi ayrim hollarda oilaning mustahkamligiga putur yetkazadi. Natijada nikohlar barqarorligi kamayib, noto'liq oilalar soni ortadi.

Noto'liq oilalarda tarbiya jarayoni ham o'ziga xos murakkabliklarga ega. Bitta ota-ona zimmasiga tushadigan mas'uliyatning ortishi bola bilan sifatli muloqot qilish imkoniyatini cheklashi mumkin. Shu bilan birga, bolalar ko'pincha o'z tengdoshlari bilan muloqotda yoki ijtimoiy muhitda o'zini noqulay his etishi mumkin. Bu esa ularning o'ziga bo'lgan ishonchi va ijtimoiy faolligiga ta'sir qiladi.

Shu o'rinda ijtimoiy pedagog va psixologlarning roli alohida ahamiyat kasb etadi. Ular noto'liq oilalarda tarbiyalanayotgan bolalarga moslashuv jarayonida yordam berish, ularning psixologik holatini mustahkamlash va ijtimoiy muammolarini bartaraf etishda muhim vositachi hisoblanadi. Maktab va mahalla hamkorligi orqali bunday bolalarni qo'llab-quvvatlash samarali natijalar berishi mumkin.

Jamiyat miqyosida esa noto'liq oilalarga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish zarur. Ularni ijtimoiy jihatdan ajratib qo'yish emas, balki qo'llab-quvvatlash, teng imkoniyatlar yaratish muhimdir. Ayniqsa, ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvni kuchaytirish orqali noto'liq oilalardan chiqqan bolalarning bilim olish va rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirish mumkin.

Umuman olganda, noto'liq oilalar bilan ishlashda kompleks yondashuv zarur bo'lib, bunda davlat, ta'lim muassasalari, oila va jamiyatning o'zaro hamkorligi muhim o'rin tutadi. Faqatgina shu yo'l bilan ularning jamiyatdagi o'rnini mustahkamlash va sog'lom avlodni tarbiyalashga erishish mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, noto‘liq oilalar zamonaviy jamiyatda keng uchraydigan ijtimoiy hodisalardan biri bo‘lib, ularning shakllanishi turli omillar — ajralishlar, migratsiya, iqtisodiy qiyinchiliklar va demografik o‘zgarishlar bilan chambarchas bog‘liqdir. Bunday oilalarda tarbiyalanayotgan bolalarning rivojlanishi o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, ular ko‘proq e’tibor va qo‘llab-quvvatlashni talab etadi.

Shu bilan birga, noto‘liq oilalar jamiyatning ajralmas qismi hisoblanadi va ularning ijtimoiy hayotdagi o‘rni muhimdir. Ularni ijtimoiy jihatdan qo‘llab-quvvatlash, bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratish, psixologik va pedagogik yordamni kuchaytirish orqali salbiy oqibatlarining oldini olish mumkin.

Kelgusida noto‘liq oilalar bilan ishlashda kompleks yondashuvni rivojlantirish, davlat va jamiyat hamkorligini mustahkamlash hamda ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish muhim vazifalardan biri bo‘lib qoladi. Faqat shu yo‘l bilan barkamol va sog‘lom avlodni tarbiyalashga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
- 2.O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
- 3.O‘zbekiston Respublikasi “Oila to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
- 4.Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
- 5.Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
- 6.Abdurahmonov Q.X. Oila sotsiologiyasi. – Toshkent: Fan, 2018.
- 7.Qodirov B.R. Ijtimoiy pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
- 8.G‘oziev E.G‘. Umumiy psixologiya. – Toshkent: Universitet, 2017.
- 9.Musurmonova O. Oila pedagogikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020

